

ІНСТИТУТ МЕДИЧНОГО ОМБУДСМАНА В УКРАЇНІ: ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Наулік Наталія Степанівна,

Тернопільський національний економічний університет

Права людини сьогодні стали однією із ключових наукових проблем, які всебічно досліджуються: з філософсько-гуманістичної точки зору, в аспекті сутності, змісту та механізму реалізації публічної влади, принципів реформування політичної та правової системи, проведення соціально-економічної та культурної політики, боротьби з екологічною загрозою, злочинністю, удосконалення системи медичного обслуговування тощо.

На права людини покладають вирішення ряду внутрішніх, міжнародних та глобальних завдань. Права присутні практично в кожній сфері життєдіяльності людини, відображаючи її життя в особливому якісному стані, пов'язаному із утвердженням у громадській свідомості та практиці ідеї свободи особистості.

У зв'язку з цим у демократичній державі повинні створюватись всі умови для покращення стану дотримання прав людини та удосконалення процедур захисту порушених прав, а також максимальне їх спрощення. Втілення у життя цих тез та реальний захист повинні підкріплюватись наявністю в державі системи відповідних органів, невід'ємною частиною яких є омбудсман (спеціально призначена незалежна посадова особа, яка виступає посередником в адміністративних спорах, контролює дотримання прав людини адміністративними органами та уповноважена з цією метою проводити розслідування, рекомендувати коригуючі дії і доповідати).

Немало важливим є те, що за умови розподілу управління закладами охорони здоров'я всіх форм власності між центральними і місцевими органами державної виконавчої влади, виконавчими органами місцевого самоврядування і, нарешті, власниками приватних закладів охорони здоров'я функція контролю, особливо державного контролю набуває особливого значення для зміцнення всієї системи охорони здоров'я і забезпечення її належного управління. При такій відносно децентралізованій системі управління центральне місце в механізмі регулювання відносин відіграють норми законодавства, які встановлюють обов'язкові вимоги для учасників цих відносин щодо надання медичної допомоги і здійснення будь-якої іншої діяльності в сфері охорони здоров'я, образно кажучи, встановлюють "правила гри", які діють у ці сфері [1, С. 459].

Важливим кроком в цьому напрямку стало б запровадження в Україні інституту медичного омбудсмана, аналог якого існує у Великобританії, США.

Загальні проблеми організації та функціонування омбудсмана з питань охорони здоров'я у зарубіжних країнах і в Україні знайшли відбиток у працях відомих українських та зарубіжних вчених, зокрема, А. Хіль-Роблеса, В.В.Бойцової, О.В. Марцеляка та ін.

Вперше ідея запровадження медичного омбудсмана обговорювалась у Великобританії, і у 1972 році було запроваджено інститут омбудсманна з питань охорони здоров'я, який діє до сьогодні в Англії, Уельсі і Шотландії.

Медичні омбудсмани Великобританії розглядають тільки ті скарги громадян, які спочатку подавалися на розгляд відповідним компетентним органам влади, але

їх рішення не задовольнило скаржника. Предметом скарги можуть бути дії органів національної служби охорони здоров'я або вчинені від їх імені, в результаті яких було порушено права особи. В даному випадку мова йде про погані умови догляду хворого, неналежне викання персоналом обов'язків по догляду пацієнта, погане харчування тощо. Що стосується діагностики, курсу лікування та клінічного обслуговування громадян самі по собі без встановлення факту "поганого управління" не входять до компетенції медичного омбудсмена. Омбудсман з питань охорони здоров'я не розглядає також скарги на дії медиків і дантистів, які практикують приватно, окулістів, які уклали договір зі службою охорони здоров'я, але не є її службовцями. У Шотландії медичний омбудсман не розглядає і ті скарги, які знаходяться в межах юрисдикції комісії з медичного забезпечення [2, С. 276].

Скарги медичному омбудсману подаються безпосередньо. В окремих випадках Уповноважений з питань охорони здоров'я має право порушувати провадження по справі з власної ініціативи.

Щороку медичний омбудсман подає доповідь про свою діяльність державному секретарю, який направляє її обом палатам парламенту для розгляду [3, С. 199] В такому ж порядку омбудсман може подавати спеціальні доповіді.

Аналізуючи результати діяльності медичного омбудсмена у Великобританії, можна зробити висновок, що запровадження такого інституту посилило контроль за функціонуванням медичних установ, що сприяло значному зменшенню кількості громадян на ці служби і поліпшенню медичного обслуговування населення.

Відомим є той факт, що досить ефективно функціонує медичний омбудсман у США, зокрема, у Південній Кароліні, ведеться розробка законів про омбудсмена з питань охорони здоров'я у Флориді, Массачусетсі, Пенсільванії, Вашингтоні. Департаментом охорони здоров'я, освіти і соціального забезпечення США розроблена програма розвитку інституту омбудсмена для приватних клінік. Вона діє в таких штатах, як Айдахо, Мічиган, Орегон, Массачусетс, Пенсільванія, Південна Кароліна і Вісконсін [4, С. 187]. У 1978 році Конгрес США ухвалив закон, який зобов'язує органи влади штатів розробити омбудсманівські програми для служб охорони здоров'я. В результаті законодавчо передбачено введення омбудсмена у справах охорони здоров'я штатом Південна Кароліна та іншими суб'єктами федерації. Працюють над законами щодо врегулювання правового статусу цього інституту в штатах Флорида, Массачусетс, Пенсільванія та Вашингтон. В одних штатах такі омбудсмени підзвітні губернатору, в інших — службі у справах людей похилого віку, в третіх — спеціальним благодійним органам. Є випадки, коли самі клініки та інші установи системи охорони здоров'я запроваджують відомчих омбудсманів для вирішення скарг громадян. Але, як свідчить практика, відомчі омбудсмени у сфері охорони здоров'я часто настільки тісно пов'язані зі своїми установами, що не можуть ухвалювати об'єктивні, ефективні та незалежні рішення [3, С. 317].

Аналізуючи досвід зарубіжних держав, пропонується в Україні запровадити інститут медичного омбудсмена — Уповноваженого з питань охорони здоров'я, який би обирався Верховною Радою України за поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, терміном на п'ять років. Медичний омбудсман в Україні розглядатиме скарги осіб, права яких було порушено медичним персоналом, зокрема у сфері належного медичного догляду. Він повинен мати представників на місцях та відповідну допоміжну службу.

Аналізуючи досвід діяльності омбудсмена в Україні, медичного омбудсмена варто наділити імперативними повноваженнями та передбачити дисциплінарну, адмініст-

ративну або матеріальну відповідальність за невиконання чи неналежне виконання приписів Уповноваженого з питань охорони здоров'я або його регіональних представників.

Отже, пропонується в Україні запровадити інститут медичного омбудсмана — це незалежна посадова особа високого рангу, яка отримує скарги на дії закладів охорони здоров'я або вчинені від їх імені, в результаті яких було порушено права і свободи людини та громадянина.

Література

1. *Гладун З.С.* Адміністративно-правове регулювання охорони здоров'я населення в Україні: Монографія. — К.: Хрінком Інтер, 2007. — 720 с.
2. *Марцеляк О.В.* Інститут омбудсмана: теорія і практика: Монографія/ Відп. ред. членкор. АПРН України О.Н. Ярмаш. — Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. — 449 с.
3. *Бойцова В.В.* Служба защиты прав человека и гражданина. Мировой опыт. — М.: БЕК, 1998. — 408с.
4. *Хиль-Роблес А.* Парламентский контроль за администрацией: (институт омбудсмана). — М.: Ad Marginem, 1997. — 335 с.